

boval mesto duhovnega pomočnika v Šalkovicah. Leta 1835. uže je bil imenovan za župnika v Karlovicah pri Stoberavi na Šlezkem in še dandanes posluje v tej slovanski župi blagodarno, da-si tiho.

Brž ko je svoje župnikovanje nastopil, dal si je napraviti velik ulnjak, katerega je leto za letom razširjeval. Ker mu je v kratkem zmanjkalo prostora na njegovem zemljišči, napravljaj je v bližnjih občinah podružnice tako, da je v kratkem imel v svojem posestvu nekoliko sto ulnjakov ter so ga vsled tega za „kralja čebel“ krstili.

Leta 1853. upeljal je Dzierzon laške čebele v svoje panjeve, v katerih jih je tudi razmnožil ter po Evropi razširil. Poznavajoč naravo čebel, varoval se je vsacega pregreška proti zakonom božje prirode in vsled tega posrečilo se mu je doseči to, kar dandanes občudujemo, namreč gotovi in stalni dobiček od čebel. Da bi bil pa vspeh čebeloreje očividni, napravil si je posebne panjeve, katere še dandanes po njem imenujemo Dzierzonove ali panjeve s premakljivimi satniki.

Dzierzon skušal je čebelam satovja dodajati in istega razširjati, poleg potrebe ga povečevati ali pomanjševati ali pa odvzemati in v druge panjeve ga prenašati. On je skrbel za to, da bi čebelorejec postal popolnem gospodar svojih čebel, da bi jih ne le opazovati, ampak tudi po svoji volji ravnati in oskrbovati mogel. Vsled globokomiselnega opazovanja svojega napravil je panjeve ednostavne, pa tudi dvo- in tristavne, da celó cele čebelnjake v enem. V njegovih panjevih mogoče je čebele pri njihovem delu opazovati ter jim po potrebi tudi pomagati. On je povzdignil čebelorejo na nepričakovano stopinjo razvitka.

Literarno delaven postal je Dzierzon še le leta 1845., pošiljajoč svoje članke v „Frauendorfer Blätter“. Leta 1848. izdal je v Břeku svoj izvrstni spis o čebeloreji z naslovom „Teorija in praksa čebelarska“. Od leta 1854—1856. izdajal je Dzierzon čebelarski mesečnik, konečno pa je leta 1861. izdal jako priljubljeni in v mnogo jezikov prestavljeni spis „Umno čebelarstvo“.

Dzierzon more se po vsi pravici imenovati „oče čebeloreje“, kajti načela in pravila njegova so sploh priznana in ne samo posamezna društva in občine so ga za zasluge njegove za čebelorejo odlikovale s častnim članstvom in častnim občanstvom, temveč tudi vlade so njegove zasluge priznale ter mu podelile različne redove.

Iz vsega srca častitamo bratom Poljakom k tako izvrstnemu sinu, — častitamo pa tudi kmetskemu stanu, iz katerega se je rodil Dzierzon — enako mnogo drugim najslavnejšim možem, ki so sinovi kmetskih očetov. Daj Bog, da bi se veliki rodbini slovanski rodilo še mnogo taci prijateljev — ne samo čebeloreji, temuč tudi ostalih oddelkov umnega kmetijstva!

Ivan Hribar.

Idrijska koralna ruda,

mineralno gnojilo našemu polju.

Spisal Ernst Kramar, asistent c. kr. agrikulturno-kemičnega poskuševališča na Dunaji.

K neobhodno potrebnim rastlinskim življejem prištevamo tudi fosforovo kislino. Sploh je znano, da v rastlinah brez nje in brez kali-a ne morejo nastajati protejineve tvarine. Akoravno je pa fosforova kislina tako važna za rastlinsko rast, se je vendar jako malo nahaja v zemlji. Zeló rodovitna Banaška prst ima celó malo (le 0.114—0.123%) fosforne kisline. V diluvijalni zemlji gorenjske planjave sem našel največjo

množino (0.05%), a le malo sledú tega jako važnega rastlinskega življeja.

Z žetvijo vsako leto precejšnjo množino tega življeja zemlji vzamemo; zaradi tega je razvidno, če ga z gnojilom popolnem ne povračamo, mora zemlja preje ali pozneje opešati in postati popolno nerodovitna.

Umni kmetovalec poslužuje se zaradi tega taci gnojil, v katerih se nahaja fosforova kislina, na pr., gvana, superfosfanov itd. Žalostna resnica je, da se intenzivno kmetijstvo ne more več vzdržavati brez teh gnojil. V dokaz temu navedem samo to, da se od leta 1841. do 1879. ni nič manj kot 150 milijonov metričnih centov gvana vpeljalo v Evropo. Celi po 50 in več metrov z gvanom — tako imenujemo ptičjek, to je, gnoj mórskih ptičev — pokriti otoki so uže prazni in gotovo bo — morebiti še celó kmalu — prišel čas, da bodo ti gnojni kupi izpraznjeni, z izjemo onih, pri katerih se zaradi slabega gvana izplačalo ne bo, vvažati jih v Evropo.

Gnojila s fosforovo kislino si bomo potem pripravljati morali le iz kostí*) in pa iz taci rudnin in kamenjev, ki imajo fosforovo kislino v sebi. Take rudnine so, na primer, fosforit, apatit, osteolit itd. Precejšnja množina tacega kamenja nahaja se v Podoliji, v Nemčiji (Nasavi), na Španjskem in Francoskem. Tudi v Avstriji dobivamo jih na Českem in Gališkem, v Lavantinski dolini na Koroškem, a žalibog, da ne v veliki množini.

In kaj je z našo Kranjsko domovino? Se li mar ne nahajajo take rudnine pri nas? Odgovor na to vprašanje gotovo je velike važnosti.

Bliža se čas — ne trdil bi, da ne čaka uže predurmi — ko bode naša zemlja donáševala le takrat dobiček, kedar jo bomo obilno preskrbeli s fosforovo kislino. Bi ne bilo morda dobro, ako bi imeli taka gnojila v deželi in bi jih zamogli našemu kmetovalcu podajati za primerno plačilo?

Taka tvarina za pripravljanje superfosfanov je pa koralna ruda v Idriji.

Koralna ruda (Korallenerz), katera ima navadno nekaj odstotkov cinobra v sebi, je peščeno kamenje zvezano z ilovnato tvarino, temno barvano z živalskimi ostanki. Ne nahaja se pa zmerom v skladih z živosreberno rudo skupaj in tudi ne v posebnih skladih, ampak navadno v ležiščih. Vsako leto pridobiva se okoli 8000 do 9000 kilogramov te rude, iz katere se tudi živo srebro prežiga. Sežgane ostanke so prej z drugimi sežganimi tvarinami nametavali na kup, dandanes jih nasipajo posebej. Koralne rude je v teh kupih gotovo okoli 400.000 do 500.000 kilogramov.

Uže leta 1870. se je v laboratoriji c. kr. agrikulturno-kemičnega poskuševališča na Dunaji preiskavalo marsikaj v tem obziru. V teku lanskega leta razkrojil sem devet različnih kosov koralne rude in našel v njih fosforove kisline: 7.90 — 10.10 — 10.90 — 16.08 — 19.70 — 23.70 — 29.32 — 29.50 — 33.03 odstotkov.

Povprečno ima tedaj ta ruda okoli 30 odstotkov fosforove kisline. Če vzamemo to številko v podlago, imamo v tej rudi, katera zdaj popolno neporabljena na kupih leži, nič manj ko 120.000 do 150.000 kilogramov fosforove kisline. Kdo bi mislil, da je v teh zamečkih taka vrednost zakopana za naše polje! En kilogram fosforove kisline v gnojilih veljá 50 kr.; torej so ti nasuti kupi rude vredni okoli 60.000 do 75.000 gold.**)

*) Kostí človeške in živinske obstajajo iz apna in fosforove kisline. Vred.

**) Naj bi ta zanimivi članek opozoril vodstvo idrijskega rudnika, da bi se toliko vredni gnojilni zakladi obračati začeli na prid domačemu kmetijstvu. Vred.

Iz te koralne rude dali bi se pripravljati superfosfani, ki bi imeli povprečno 15 odstotkov fosforove kisline, od te pa bi bilo 10 do 12 odstotkov raztopljive kisline. To bi pa popolnem zadostovalo, ker tudi drugi superfosfani navagno nimajo več ko 10 do 20 odstotkov fosforove kisline.

Gospodarske skušnje.

Krompir v jeseni sajen.

Po skušnjah angleškega župnika.

Na podlagi večkratnih skušinj, da krompir, ki je v jeseni na njivi obležal, je potem spomladi lepo kalil in v jeseni lep pridelek dal, anglešk fajmošter v angleškem časniku jesensko sajenje priporoča tako-le:

„Če se krompir čez zimo v kleti (keldru) shrani, začne kaliti in iz vsacega očesa dolge, blede klice poganjati. Take prezgodne kalí pa slabijo rodovitno moč semenskega krompirja tako, da spomladi vsajen ne rodi krepkega krompirja in se tudi težko ubrani gnjilobi. Če pa krompir namesti v kleti spravimo na podu ali v kakem drugem hramu, kjer zmrzniti ne more, je pa to še slabše, kajti če je vreme gorkeje, zvene krompir, se posuši in kalí pomrjó. Če se pa krompir uže v jeseni na njivi posadí, je obvarovan zmrzline, se ne posuši na zraku in prerano ne kalí, spomladi pa krepko požene in v jeseni dá več in boljšega pridelka.“

Tako fajmošter angleški.

Po tem priporočilu navdušen je slavnoznaní angleški fabrikant kmetijskih strojev in veliki posestnik J. Howard lani kmalu po vseh Svetih sadil nekoliko zgodnjega krompirja v težko ilovnato zemljo. Letos spomladi sredi sušca meseca je pa na isto njivo blizo unega sadil nekoliko krompirja iste sorte. Jesenski krompir je za 3 tedne prej dozorel in bil veliko lepši od spomladi vsajenega, pa tudi bolj zdrav.

Več družih gospodarjev, ki so po priporočilu fajmoštrovim krompir jeseni sadili, je isto srednjo skušnjo naredilo, katera se uže 25 let fajmoštru potrjuje.

Marsikaj se utegne ugovarjati proti jesenski saditvi krompirja, al „probiren geht übers Studieren“, to je, „skušnja veljá“ — pravi časnik družbe kmetijske gornje avstrijske, iz katerega smo posneli ta spis. Naj se kaj malega poskusi, vsaj zavoljo kakih 15–20 krompirjev ne pride gospodar v zgubo, če tudi skušnja izpodletí. Morebiti se skušnje angleškega župnika tudi pri nas potrdijo.

Mravlje se preženo gotovo,

če se na pot, po kateri lazijo v hišo, na vrt i. t. d. s kredo naredí debela poteza. Nobena mravlja si ne upa več po tej poti lezti. Tudi če se s kredo pot potrese, prežene mravlje. Časnik „Der Obstgarten“, ki ta svet daje, pravi: „Čudno, pa resnično!“ Poskusimo!

Gospodarske novice.

* *Odsek osemnajstih odbornikov zemljiške komisije je v seji dognal davkovske tarife vseh dežel. V številkah je le malo premenil tarife, kakor smo jih v zadnjem našem listu objavili. Tako je vse to delo imelo priti pred celo centralno komisijo v konečno obravnavo. Ali je cela komisija imela uže sejo, nam do danes ni še znano.*

* *Koliko posestev v našem cesarstvu je od l. 1875. do l. 1880. prišlo na kant, to je, po eksekutivni dražbi bilo prodanih? V statističnem časopisu, ki ga vsak mesec*

izdaja pisarnica c. kr. statistične centralne komisije na Dunaji, dobili smo prežalostni odgovor, ki ga ondi daje gosp. dr. Jan. Winkler, slavnoznaní statistikar, za vsako gori navedenih let skupaj, pa tudi za vsako deželo posebej. Ker bi bilo našemu listu preobširno popisavati eksekutivne dražbe vsake avstrijske dežele, naj povemo le, da v vsem skupaj je eksekutivnih dražeb bilo:

1875. leta	5.005,
1876. „	6.342,
1877. „	7.981,
1878. „	10.264,
1879. „	12.360.

Tako je vsako leto šlo več posestev na kant. Pri teh dražbah je

leta 1875. izgubilo	3.755	upnikov vse,
„ 1876. „	5.391	„ „
„ 1877. „	8.428	„ „
„ 1878. „	11.748	„ „
„ 1879. „	13.958	„ „

Kolika zguba!

* *Na veliki kmetijski šoli dunajski je letos 550 učencev, izmed katerih 216 v kmetijskem, 334 pa v gozdarskem oddelku.*

* *Vinskega pridelka vse Evrope letošnjega leta je, kakor časnik „Weinlaube“ poroča, za četrti del manj, kakor je v navadnih letih, po tem takem kakih 100 do 120 milijonov hektolitrov manj.*

* *Brnsko kisló zelje slovi tako po svetu, da ga mnogo v Rusijo in na Laško izvažvajo. V Brnu, glavnem mestu Moravske, prideljujejo ondašnji kupčijski vrtnarji na milijone zeljnatih glav, katere naravnost, kakor so, prodajajo ali pa v kisló zelje zrezane. Hvalijo Brnsko zeljo posebno zato, ker ima trde glave in tanko perje. — Tudi Kranjsko zelje, od katerega se tudi na tisoče glav, posebno v Kašeljnu, prideljuje, je na dobrem glasu, — zato se ga veliko prodá v Trst in na morje; menda je ravno tako lepo in dobro, kakor je Brnsko.*

Podučne stvari.

Nekaj o pravadah in tožbah, posebno na kmetih.

„Boljša je kratka sprava, nego dolga pravda“ — veli star pregovor. Al ta rék, kakor se posebno po nekaterih krajih domovine naše kaže, je dandanes popolno ob veljavo prišel. To pa tudi le prejasno potrjuje, da je stari „mož-beseda“, staro prijateljstvo, staro usmiljenje in potrpljenje družega drugim zeló opešalo, po nekaterih krajih do malega zginilo, kar poleg drugih nezgod tudi v slabih denarnih zadevah med ljudstvom tako potrebni „kredit“ čedalje bolj spodjeda. Znani so mi kraji, iz katerih skoraj slednji tožbeni dan skozi celo leto dohajajo ljudje k sodnijam drug družega tožit in denar zapravljajo.

Demoralizacija gledé „mož-beseda“ je po nekaterih krajih med ljudstvom uče res tako velika, da bi upniki brez tožarenja svojih dolžnikov v kratkem času ob vse svoje s trudom pridobljeno (posebno denarno) premoženje prišli.

Proti takim tožbam, kjer dolžniki malomarno in brezskrbno svoje dolžnosti nasproti upnikom zanemarijajo, ne more noben pameten človek nič ugovarjati, dasiravno so navadno dolžnikom samim čestokrat pogubonosne tako, da jih spravijo ob vse premoženje.

A vse drugačne so pa tožbe neke druge vrste, katerim podlaga je neka prevzetnost in trmoglavost in